

ՊՈՐԿԷԶԷ ԸՆՏԱՆԵԱՑ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Այս թանգարանին սկիզբն է 500 ին. կարդինալն Պորկէզէ զայն հիմնեց, հրամայելով Էնցո Պէնպիպլիո մարզիգին որ 'ի Հռովմ' բերէ Էպէի Ալփոնս Ա. դքսին պատկերաց հաւաքածուն, այն ատենէն սկսեալ մինչև մեր օրերը այս հաւաքածուն Հռովմայ ամենէն գեղեցիկ զարդերէն մին եղաւ և 'ի զարմանս զայն այցելողաց : Բայց անցեալ տարի աւելի հաշկեցաւ այս հաւաքածուն, այնպիսի գէպքով մը՝ որ հասարակաց և մասնաւորապէս արուեստագիտաց սիրտըն յուզեց : Երբ բնարեալ և հարուստ օտար հասարակութիւնը թողլով իրեն ծովային կամ լեռնային ամառանոցները՝ ըստ սովորութեան դարձաւ և կեդրոնացաւ 'ի Հռովմ' աշնան սկիզբները՝ լուր մը սկսաւ ամենուն բերանը չըջիլ, թէ Ռաֆայէլի քնծայուած վալէնդինո (կեսար Պորճիա) պատկերը վաճառելի է. գէպքը հետեւեալ կերպով հանդիպեր է :

Ի Հռովմ' բնակող զազդիացի արձանագործ մը՝ պատուէր ընդուներ էր Բարիզու Ալֆոնս Ռաշիլտէն՝ որ Պորկէզէ Էլիանին հետ զաշնադրի վալէնդինոյի վաճառման համար, պարոնը այն ատեն 200,000 ֆր. կ'ընծայէր : Պորկէզէ իշխանը թէպէտ կ'ուզէր վաճառել այն պատկերը բայց չէր կրնար. վասն զի ինքը թանգարանը ժառանգեր էր աւանդական ժառանգութեամբ. նախկին Պորկէզէք զայն հաստատեր և նոխացուցեր էին 'ի պարծանս իրենց Տան և Հռովմայ քաղաքին : Ուստի բնականաբար փափաղելով որ այս հաւաքածուն միշտ իրենց ընտանեաց բաժին թնայ՝ իրենց յաջորդները միայն պահապան և ոչ ժառանգ աւանդներ էին : Ըստ իրաւանց՝ այս թանգարանը հասարակաց էր՝ և քաղաքին կը պատշաճէր. միւս կողմէն կարդինալ փառքայի հրովարտակն ալ կ'արգելուր ո'ր և է կերպով ծախել, թողուլ կամ ընծայել Հռովմայ մէջ զանուած հեղինակի գործերը :

Սակայն իշխանը այս ամէն քան պիտնալով հանդերձ, կ'ուզէր պատկերը վաճառել. ինքը իւր պալատին սրահներուն միոյն մէջ՝ շատ մը ուրիշ հեղինակի գործեր ունէր որոնք աւանդական ժառանգութեան չէին վերաբերեր, և որոց վրայ լիուր իրաւունք ունէր և եթէ ուզէր՝ կրնար ծախել, բայց կը հասկըցուի միշտ Հռովմայ մէջ. այս սրահին մէջ շատ գեղեցիկ գործեր կային. 'ի մէջ այլոց՝ Ֆրորէնցո Լորէնցոյի, Լորէնցո Լոզայի, Դրէտիի, Տոսիի, և Ֆրանչէսքո Ֆրանչիայի նշանաւոր Սուրբ Ստեփանոսի պատկերը : Իշխանը առաջարկեց Հասարակաց կըթութեան նախարարին՝ որ իւր այս ունեցած պատկերաց մի քանին թանգարանին մէջ գետեղէր վալէնդինոյի տեղ, միայն թէ զայս վաճառելու իշխանութիւն ստանար : Ի սկզբան կարծես թէ նախարարը հաւանեցաւ այս փոխանակութեան. սակայն երբ զայն քննելու նպատակաւ կազմուած մասնաժողովը

զուժարեցաւ վճռելու համար՝ յայտարարեց որ գրեթէ ստոյգ է թէ՛ վալէնդինոյի պատկերը Ռաֆայէլին չէ, և թէ՛ այս պատկերը ոչ եթէ զլեւսար Պորճին՝ այլ անծանօթ ազնուական մը կը ներկայացընէր. և թէ՛ պատմական թէ՛ արւեստական տեսակետով չէր արժէր անոր փոխանակ արուած պատկերները. վերջապէս թէ՛ այս փոխանակութիւնը մեծապէս շահաւոր էր թանգարանին ։

Այն ատեն իշխանը փութացուց վալէնդինոյի վաճառման դաշնադրութիւնըն և բանագնացութիւնը. կ'ըսեն թէ ամբողջ միլիոն մը պահանջեց Պարոն Ռաշիլ-տի արձանագործը համոզեց իշխանը որ 600,000ի թողու, իշխանը նեղը միտս ներով՝ հաւանեցաւ, բնորոնեցաւ և վալէնդինո պատկերը ծախուեցաւ. ճիշդ այն ժամանակները՝ մասնաժողովը սկսաւ վճռոյն հակառակ գործել, և հախաւրարը փոխանակութիւնը չուզեց թողլ տալ. բայց փոխանակութիւնն արդէն եւ դաժ էր. պատկերը վաճառուէր էր 'ի Հռովմ. և զաղդիացի արձանագործը կ'ըսեն թէ զեսպանաստան մը ծածուկ հաշտութեամբ արդէն սահմանազրկէն անցուցեր էր պատկերը ։ Պորկէզէ իշխանը կէս միլիոնը զրպանը դրաւ. արձանագործը 100,000 ֆռ. իբր միջնորդէր. և այժմ՝ Եւրոպայի ամենէն տաւրի մեծ տեղանաւորը՝ 'ի Բարիզ իւր պալատին թանգարանին մէջ ցոյց կու տայ իւր բարեկամաց Պորկէզէ բնասնեաց թանգարանին հաւաքածուին «տկունքը» ։

Այս վաճառման առթիւ՝ լրագիրք շատ խօսեցան Պորկէզէ թանգարանին վրայ, որ չորս դար է շատ ճոխացած է. ամէն դպրոցը, բոլոր մեծամեծ վարպետները անոյ ներկայացած են. նախնեաց պարզամիտ և ակործելի նկարները՝ Դիքիաւնոսի պայծառ և փափուկ պատկերներուն հետ խառն են. խիստ փերուճիպոյին հեշտասէր ֆորրէճնիոյի ձեռն կը կարկատէ. քաղցր և գոգտրիկն Ռաֆայէլ՝ դուրս կը ցատկէ դաժան ֆարալանճիոյի քով. զուարթն Ռուպէնս՝ կը նայի 'ի խորհրդականն Էլբարտո. փափկասէրն և կանացին Ալպանո՝ կը ժպտի առ վայրենին Սալվադոր Ռոզա. Այս թանգարանին որմնոց վրայ՝ զեղարուեստից բոլոր վանդակ պատմութիւնն զրոշմեալ է այն նկարներուն վրայ՝ զեղեցիկին փառաւոր աւանդութիւնը կը տեսնուի. զարմանալիքանչ ներդաշնակութիւն մ'է զուեաց և ձեռք ընդ որ պարտ է զարմանալ միայն և հիանալ ։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՈՅ ԱՐԿԱԾՔ

Նշանաւոր խաղացի տնտեսադէտ մը՝ վերջերս հանդիպած երկաթուղոյ արկածից վրայ հետեւեալ խորհրդածութիւնքն կ'ընէ ։

«Որչափ ալ տարօրինակ թուի ոմանց յայտնապէս կը զուրցեմ՝ թէ ամենեւին չեմ՝ զարմանար՝ երբ կը լսեմ՝ որ երբեմն երկաթուղեաց վրայ ձախորդութիւններ կը պատահին, այլ կը զարմանամ մանաւանդ որ այս արկածք ի՛նչպէս կ'ըլլայ՝ որ հազիւ երբէք կը հանդիպին ։